

Tidiga markörer för språkstörning

Martina Hedenius

Bakgrund: Språkstörning drabbar omkring 5 - 8% av alla barn och innebär att barnet har påtagliga svårigheter med utvecklingen av sitt/sina modersmål. Det är vanligt att utvecklingen av ordförrådet går långsamt och att det är svårt att sätta samman och processa meningar. Språkstörning kan förekomma som enda funktionsnedsättning, men det är vanligare att det samtidigt finns svårigheter inom andra områden såsom uppmärksamhet, motorik och socialt samspel.

Samförekomsten med andra diagnoser (t ex ADHD och autism) är också hög. Det är inte klarlagt vad som orsakar språkstörning samt om orsakerna är desamma när språkstörningen förekommer enskilt och när den åtföljs av andra svårigheter.

Syftet med det här projektet är att öka kunskapen om tidiga tecken på språkstörning, vilket i sin tur skulle kunna möjliggöra att förebyggande och stödjande insatser kan sättas in tidigt i barnets utveckling.

Metod och resultat: Projektet är ett tvärvetenskapligt samarbete mellan forskare inom logopedi och psykologi vid Uppsala universitet. Vi har hittills genomfört två delstudier inom projektet. Den första studien testade en hypotes (the Procedural Deficit Hypothesis) om att det finns ett samband mellan barns förmåga att upptäcka och bearbeta regelbundenheter/mönster i inkommande stimuli (så kallad statistisk inlärning) och deras senare språkutveckling. I studien ingick 118 barn som testades med olika statistiska inlärningsuppgifter vid 6, 10 och 18 månader. Vid 18 månader skattades deras ordförråd av vårdnadshavare. Resultaten visade på ett samband mellan barnen förmåga till statistisk inlärning och deras ordförråd vid 18 månader, vilket ger stöd åt PDH.

Inom den andra studien undersöktes om spädbarns processande av rörelsemönster kan predicera deras senare språkutveckling och om ett eventuellt samband skiljer sig mellan barn med och utan ärtlighet för autism. Tidigare forskning har visat att barn med autism har svårigheter att processa den här typen av stimuli, men ingen studie har undersökt om det i sin tur är kopplat till språkliga svårigheter vid autism. Hjärnaktiviteten hos 71 barn (49 med och 18 utan ärtlighet för autism) mättes med EEG, när de var 5 månader gamla, samtidigt som de tittade på en skärm med vita prickar som tillsammans bildade ett mönster av rörelse. Vid 18 månaders ålder genomgick barnen ett test som mätte deras språkliga och motoriska utveckling. Resultaten visade att barnens hjärnaktivitet i respons till rörelsemönstret predicerade deras språkutveckling, men inte deras motoriska utveckling. Sambandet mellan hjärnaktiviteten vid processande av rörelsemönstret, och barnens språkutveckling, skiljde sig inte mellan de som hade, respektive inte hade, ärtlighet för autism. Resultaten tyder på att spädbarns tidiga förmåga till processande av rörelsemönster kan påverka deras senare språkutveckling och det här sambandet är oberoende av ärtlighet för autism.

Konklusion/betydelse: Språkstörning är en funktionsnedsättning som har en betydande inverkan på individens möjligheter till delaktighet i samhället och ett självständigt liv. Språkstörning leder ofta till svårigheter att kommunicera med andra människor, både muntligt och skriftligt, och till inlärningssvårigheter i skolan. Vår förhoppning är att det här projektet ska bidra till ökad kunskap om vilka underliggande mekanismer som leder till språkstörning, både när språkstörningen är enda funktionsnedsättning och när den förekommer tillsammans med andra svårigheter. Det skulle i sin tur kunna leda till tidiga rehabiliterande och förebyggande insatser för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för en gynnsam utveckling.

Båda studierna kommer att publiceras i vetenskapliga tidskrifter under 2021.